

256427 - İnsanın İrade ve Seçme Özgürlüğüne Sahip Olduğu Halde Yüce Allah Onun Nasıl Biri Olduğunu (Şaki/Saîd) Bilir

Soru

Yüce Allah bizlere insan ve cinlere hissettiğimiz şekilde bir irade vermiştir. Ancak hadislere göre insanın takva sahibi, fasık, fakir, zengin vb. hangi durumda olacağını yüce Allah yazmıştır. Kısacası her şeyin daha önceden takdir edildiği zikredilmektedir. Enes b. Mâlik r.a'dan rivayet edildiğine göre Nebi s.a.v şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ her rahim için bir melek görevlendirmiştir. Melek: "Ya Rabbi bir Nutfe (sperm) yarattın. Ya Rabbi Alaka (donmuş kan) yarattın. Ya Rabbi Mudga (bir çiğdem/parça et) yarattın." der. Allah Teâlâ ana rahmindeki bebeğin yaşamasını murad ettiği zaman melek onun erkek mi kız mı, şaki mi (Cehennemlik mi) saîd mi (Cennetlik mi) olacağını, ne kadar rızıklandırılacağını ve ne kadar yaşayacağını sorar. Bütün bunlar, ana rahminde karara bağlanır." (Buhari 6595)

Ayrıca yüce Allah şöyle buyurdu: "Allah dileyseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz." (Nahl 93)

Yukarıdaki ayet, hadis ve başka delillere göre bizim iyi veya kötü amellerimiz daha önceden belirlenmiştir. Ancak ben biliyorum ki yüce Allah'ın Ankebut suresinde dediği gibi bizler iyi ve kötü amelleri seçmekte irade sahibi olmamızla birlikte sürekli bir imtihana tutuluyoruz. Bununla birlikte bazı ayetlerde şeytanın bizi saptırmaktan sorumlu olduğunu belirtilmektedir. Böylece şeytan bizi hem içten hem dıştan tanıdığı halde biz onu hiç tanımıyoruz. Bu konuları nasıl anlamalıyız?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Birincisi:

İster insan olsun ister cin, mükellef olan her varlık iyi ve kötüyü seçme özgürlüğüne ve iradeye sahiptir. Bu kudret ve iradeye sahip olan varlık, ister iman eder ister inkâr eder, ister itaat eder ister isyan eder. Yüce Allah şöyle dedi: “De ki: “Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.” Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır.” (Kehf 29)

“Şüphesiz biz insanı, karışım hâlindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu işitir ve görür kıldık. Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder.” (İnsan 2-3)

“Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir.” (Zilzal 2-3)

Şayet insan yaptığı eylemlere mecbur kılınsaydı, Allah’ın buna karşılık onu cezalandırması zulüm olurdu. Oysa yüce Allah zulümden münezzehtir. Şüphesiz her insan bu iradeye ve seçme özgürlüğüne sahip olduğunu hisseder. Hiç kimse onu namaza ve mescide gelmeye zorlamıyorsa aynı şekilde onu haram işlemeye de kimse zorlamaz.

İkincisi:

Her şeyin yaratıcı Allah’ın kulunun ne yapacağını ve sonucunun ne olacağını bilmesi garip bir olay değildir. Cennetlik mi Cehennemlik mi olacağını bilmiş ve bu bilgileri Levh-i Mahfuzda kaydetmiştir. Ayrıca insanoğlu annesinin karnındayken meleğe, yazmasını emretmiştir.

Ancak insanlar bu bilgilere ulaşamaz ve hissedemez. Ayrıca insana hiç kimse hiçbir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını dayatamaz. Kula düşen tek vazife çalışmasıdır. Yüce Allah da onun yaptıklarına karşı mükafat ve ceza verir. Örnek verecek olursak çalışması için bir öğrenciye kitap verilir ve bir süre sonunda ona sınav yapılacağı söylenir. Bu öğrenciyi tanıyan öğretmen sahip olduğu tecrübe gereği sonucu bilir. Öğrenci çalışırsa sınavı geçer, çalışmazsa geçmez.

Tabii ki bu örnek sadece onlayın mantığı anlaşılması için verilmiştir. Allah bundan münezzehtir. İnsanı yaratan yüce Allah, insanın içini dışını içinden geçirdiğini hepsini bilir. Ayette şöyle geçer:

“Yaratan bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.” (Mülk 14)

Üçüncüsü:

Yüce Allah dilediğini hidayete erdirir, dilediğini saptırır. Ayette şöyle geçer: “Allah dileyseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.” (Nahl 93) “Allah, kimi doğru yola iletirse, odur doğru yolu bulan. Kimleri de saptırırsa, işte onlar, ziyana uğrayanların ta kendileridir.” (Araf 178)

Allah’ın hidayeti iki çeşittir: genel ve özel.

Genel hidayet yüce Allah’ın hakkı herkese göstermesidir.

“Semûd kavmine gelince, biz onlara doğru yolu göstermiştik. Ama onlar körlüğü hidayete tercih etmişler ve yaptıklarına karşılık, alçaltıcı azap yıldırımını onları çarpmıştı.” (Fussilet 17)

Özel hidayet ise Allah’ın mümin kullarını muvaffak kılması ve yardım etmesidir. “Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder.” (İnsan 3)

“İşte, o peygamberler, Allah’ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların tuttuğu yola uy. De ki: “Bu tebliğe karşı sizden bir ücret istemiyorum. O (Kur’an), bütün âlemler için ancak bir uyarıdır.” (Enam 90)

“İşte sana da, emrimizle, bir ruh (kalpleri diriltten bir kitap) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi, kendisiyle doğru yola erştireceğimiz bir nur yaptık” (Şura 52)

“Bizim uğrumuzda cihad edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza ileteceğiz. Şüphesiz Allah, mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir.” (Ankebut 69)

“Fakat Allah, size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize güzel göstermiş; inkârı, fasıklığı ve (İslâm’ın emirlerine) karşı çıkmayı da çirkin göstermiştir. İşte bunlar doğru yolda olanların ta kendileridir. Allah, kendi katından bir lütuf ve nimet olarak böyle yaptı. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve

hikmet sahibidir” (Hucurat 7-8)

Saptırma ise kulu haline bırakılması ve hidayete sebep olacak imkanları vermemekle olur.

Tahâvî r.h Şöyle dedi: Yüce Allah ihsan ve fazlıyla dilediğini hidayete erdirir, korur ve afiyet verir. Adalet gereği de dilediğini saptırır, yardımsız bırakır ve iptila eder. Tüm insanlar Allah’ın dilemesiyle fazlı ve adaleti arasında gidip gelirler.

Ehli Sünnet ve el Cemaatte muvaffakiyet, yüce Allah’ın kuluna yardım etmesi ve ona işi kolaylaştırmasıdır. Yardımsız bırakması ise kulu haline bırakması ve ona yardımda bulunmamasıdır. Buna neden yardım edildi de diğerine yardım edilmedi, denilemez. Çünkü yardım etmesi fazlı ve ihsanı ile olur, yardımsız bırakması ise adaletindendir.

“O, yaptığından dolayı sorgulanamaz fakat onlar sorgulanırlar.” (Enbiya 23)

Bu sadece yüce Allah’ın mutlak kudreti ve gücü nedeniyle değildir. Bilakis yüce Allah’ın ilminin, kudretinin, rahmetinin ve hikmetinin kemali nedeniyledir. Yüce Allah; hüküm verenlerin, en iyi hüküm vereni, merhametlilerin en merhametlisidir. Allah kuluna rahmeti bir annenin çocuğuna rahmetinden daha büyüktür. Allah her şeyi en güzel şekilde yaratmıştır. (Fetava Şeyhulislam 8/79)

Yüce Allah kimin fazlı ve ihsanı daha fazla hak ettiğini veya hak etmediğini en iyi bilendir. Yüce Allah şöyle dedi: “Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin. Fakat Allah, dilediği kimseyi doğru yola eriştirir. O, doğru yola gelecekleri daha iyi bilir.” (Kasas 56)

“Böylece insanların bazısını bazısı ile denedik ki, “Allah, aramızdan şu adamları mı iman nimetine lâayık gördü?” desinler. Allah, şükreden kullarını daha iyi bilen değil mi?” (Enam 53)

Şeyh İbn Useymin r.h Şöyle dedi:

Şayet bu konu Allah’ın dilemesine bağlı ve her şey O’nun elinde ise o zaman insanın yapacağı şey nedir? Allah onu saptıracak ve hidayete erdirmeyecekse insan ne yapabilir?

Cevap: Yüce Allah ancak hidayete ehil olanı hidayet eder, sapıklığa ehil olanı da saptırır. Yüce Allah şöyle dedi: “Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini (doğru yoldan) saptırdı.” (Saf 5)

“İşte, verdikleri sözlerini bozmaları sebebiyledir ki onları lânetledik, kalplerini de kaskatı kıldık. Kelimeleri yerlerinden kaydırarak (tahrif edip) değiştiriyorlar. Akıllarından çıkarmamaları istenen şeylerden önemli bir kısmını da unuttular.” (Maide 13)

Yüce Allah insanın saptırmasının nedeni kulun kendisi olduğunu açıklamıştır. Kul, Allah’ın kendisine ne takdir ettiğini bilmez. Çünkü kul, kaderi ancak vuku bulduktan sonra öğrenebilir. İnsan kendisinin hidayete ereceğini ve sapıklığa düşeceğini bilmez. Nasıl olurda sapıklık yolunda gider ve sonra Allah’ın bunu kendisine istediğini iddia edebilir.!

Daha fazla bilgi için (220690) numaralı sorunun cevabına bakınız.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz:

1-Mükellef olan insan seçme özgürlüğüne sahiptir. İtaati de karşı gelmeyi de iradesiyle seçer. Bunun karşılığında da ceza veya mükafat görür.

2-Yüce Allah kulunun sonunu bilir, bunu da kendisinin yanında yazmıştır.

3-Allah kuluna yardım eder ve yardımı hak edeni en iyi bilendir.

4-Allah dilediğini yardımsız bırakır, zira yardımı ihsan olup yardımsız bırakması ise adaletindendir.

5-Muvaffak olan kul, Allah’tan yardım dileyendir. Nitekim göz kırpması süresi kadar Allah’ın fazlından bağımsız kalınamaz. Bu nedenle yüce Allah Fatiha suresinde şöyle dedi:

“(Allah’ım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.” (Fatiha 5)

Dinin odak noktası ibadet ve yardım dilemedir.

6-Mumin kul, Allah’ın fazlı ve ihsanını itiraf ve kabul eder; kendine bahsettiği nimetleri bilir. Tüm nimetleri, hayırları ve başarıları Allah’a nispet eder. Onlar hakkında yüce Allah şöyle dedi: “Biz onların kalplerinde kin namına ne varsa söküp attık. Altlarından da ırmaklar akar. “Hamd, bizi buna erıştiren Allah’a mahsustur. Eğer Allah’ın bizi erıştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Andolsun, Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirmişler” derler. Onlara, “İşte yaptığınız (iyi

işler) sayesinde kendisine varis kılındığınız cennet!” diye seslenilir.” (Araf 43)

Bu ayette Allah’ın fazlı ve hidayeti açıklanmış ve cennetin ancak amel ile kazanılacağı bildirilmiştir.

Size gelen vesveseleri bırakın ve size faydalı olan hususlarla meşgul olun! Bu dünya ekim ve çalışma alanıdır. Ahirette ise sonuç ve mükafat olacaktır. Cennet ehli Allah’ı zikretmedikleri bir saat için bile pişman olacaklardır. Faziletli elde etmeye çaba sarf edin, vacipleri yerine getirin ve yüksek dereceler ulaşmak için yarışın; Allah’tan kabul, yardım ve muvaffakiyet dileyin!

Şeytan insanı sürekli saptırmaya çalışır ancak Allah’ın ihlaslı kullarına etkisi yoktur.

“Kur’an okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah’a sığın. Gerçek şu ki; şeytanın, inanan ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimseler üzerinde bir hâkimiyeti yoktur. Şeytanın hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah’a ortak koşanlar üzerindedir.” (Nahl 98-100)

“İş bitirilince şeytan da diyecek ki: “Şüphesiz Allah, size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah’a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır.” (İbrahim 22)

Allah bize ve size muvaffakiyet ve hidayet ihsan etsin.

En iyisini Allah bilir.